



Олег Панкевич,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-6636-1330

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2020-40-3>

УДК 342.7:341.231.145

Застосування Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод та практики Страсбурзького суду в конституційному судочинстві України (спроба статистичного аналізу)

Після утворення 2019 року у Верховній Раді України монобільшості політичної партії «Слуга народу» представники останньої заявили про далекосяжні плани внесення до Конституції України значної кількості суттєвих змін. З огляду на відповідні положення чинного Основного Закону такі зміни однозначно не можуть відбутися без позитивних висновків Конституційного Суду України (далі – КСУ).

Не секрет, що зі свого боку рівень довіри нашого суспільства до діяльності цього органу конституційної юстиції (особливо після винесення ним низки горезвісних рішень на кшталт офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України» [1, с. 293]) є доволі низьким. Як серед пересічних

громадян України, так і серед політиків лунають навіть доволі радикальні твердження про доцільність, а то й про необхідність, повної ліквідації КСУ як самостійної державної інституції [2; 3].

Очевидно, що орган конституційної юрисдикції, який повинен забезпечувати верховенство Конституції України, так би мовити, за визначенням перебуває в центрі зіткнення політичних (і, ясна річ, економічних) інтересів різноманітних груп впливу. Натомість хотілося би вірити, що судді цього вищого державного органу ніколи не забувають відомих і часто цитованих положень ч. 2 ст. 3 Основного Закону: «Права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» [4].



У такому контексті, із врахуванням не так давно внесеного до преамбули Конституції положення про «...європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [5, ст. 50], видається *актуальним* дослідження щодо застосування та впровадження власне європейських стандартів людських прав¹ у вітчизняному конституційному судочинстві.

Доречно також згадати, що цього року відзначають поважний (70-річний) ювілей стрижневого акта європейської правозахисної системи – Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (далі – Конвенція), яка, як відомо, була відкрита для підписання 4 листопада 1950 року, а для України набула чинності 11 вересня 1997 року. Вже у 2006 році було увалено Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Страсбурзький Суд)», який «регулює відносини, що виникають через обов'язок держави виконати рішення ЄСПЛ у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику *європейських стандартів прав людини* (курсив. – О. П.)...» [8].

Питанням застосування та впровадження зазначених стандартів у вітчизняному конституційному судочинстві присвячено праці таких дослідників, як С. Болдирев, В. Гончаров, М. Гульгай, В. Кампо, Н. Карпачова, С. Погребняк, П. Пушкар, П. Рабінович, С. Рабінович, О. Соловійов, С. Серьогіна, В. Скомороха, М. Ставнійчук, С. Шевчук. Проте, зважаючи на складність і багатогранність таких

проблем, доводиться констатувати нагальну потребу в подальших наукових розвідках із цієї проблематики.

Отже, *метою статті* є аналіз динаміки і тенденцій використання європейських стандартів людських прав у конституційному судочинстві України. Особлива увага приділятиметься видам використовуваних стандартів і ступеню деталізації посилань на них у практиці КСУ.

Загальновизнано, що наукові класифікації відіграють значну роль у пізнанні, оскільки слугують важливим засобом теоретичного відтворення видових особливостей певного об'єкта дослідження.

Це справедливо й щодо тих аналітичних схем, які дають змогу класифікувати рішення КСУ, у яких містяться посилання на Конвенцію та практику Страсбурзького суду. Класифікація таких рішень дає змогу, як видається, конкретизувати уявлення про них настільки, щоб «вийти» на практично значущі, емпірично фіксовані властивості останніх.

Отже, проаналізуємо рішення КСУ (у яких він згадував Конвенцію та/або практику ЄСПЛ), застосовуючи різноманітні можливі критерії.

I. За хронологічним критерієм

Однією з найпростіших таких класифікацій розглядуваних рішень КСУ є їхнє розподілення (групування) за хронологічним критерієм. Проте гадаємо, що навіть вона для уважного і вдумливого дослідника може бути доволі показовою, корисною та інформативною. Особливо, якщо ця інформація буде представлена в порівнянні із загальною кількістю рішень КСУ у відповідні роки та загалом – за весь час його діяльності.

Отже, зліва подаємо кількість усіх рішень вітчизняного органу

¹ Щодо вживання терміно-поняття «людські права» див. [6, с. 131]. Доречно також зауважити, що це терміно-поняття вживається й в одному з останніх рішень КСУ [7], що є прогнозованим, адже доповідачем у цій справі був принциповий прихильник застосування словосполучення «людські права» замість «права людини» С. Головатий.

конституційної юстиції за час його функціонування, а через скісну (/) – чисельність рішень (й окремих думок суддів стосовно них) із аналізованими нами посиланнями.

1997 – 10 документів / 1 рішення КСУ (10 %)

1998 – 17/0

1999 – 11/2 рішення КСУ (18,18 %),
1 окрема думка

2000 – 16/3 рішення КСУ (18,75 %),
1 окрема думка

2001 – 20/2 рішення КСУ (10 %),
1 окрема думка

2002 – 20/1 рішення КСУ (5 %)

2003 – 23/3 рішення КСУ (13,04 %)

2004 – 22/3 рішення КСУ (13,63 %)

2005 – 9/1 рішення КСУ (11,11 %)

2006 – 0/0 рішення КСУ (0 %)

2007 – 18/3 рішення КСУ (16,66 %)

2008 – 31/3 рішення КСУ (9,67 %),
2 окремі думки

2009 – 38/3 рішення КСУ (7,89 %),
1 окрема думка

2010 – 23/3 рішення КСУ (13,04 %),
4 окремі думки

2011 – 20/8 рішення КСУ (40 %),
4 окремі думки

2012 – 18/8 рішення КСУ
(44,44 %), 7 окремих думок

2013 – 13/2 рішення КСУ
(15,38 %), 1 окрема думка

2014 – 8/1 рішення КСУ (12,5 %)

2015 – 5/1 рішення КСУ (20 %),
1 окрема думка

2016 – 7/2 рішення КСУ (28,57 %),
6 окремих думок

2017 – 3/2 рішення КСУ (66,66 %)

2018 – 13/4 рішення КСУ (30,76 %),
9 окремих думок

2019 – 19/11 рішення КСУ
(57,89 %), 5 окремих думок

2020 (на 1 липня) – 12/5 рішень
КСУ (41,66 %), 2 окремі думки

Усього – 376 рішень КСУ/72 рішення
КСУ (19,14 %), 45 окрема думка.

Отже, за всю історію функціонування КСУ майже в кожному п'ятому рішенні було наведено посилання на Конвенцію та/або практику ЄСПЛ

(а, якщо врахувати окремі думки суддів КСУ, то частка таких посилань зростає до 31,11 %!).

II. Прикметно, що на рішення ЄСПЛ у справах щодо України КСУ вперше зробив посилання аж 30 вересня 2009 року: «КСУ зазначає, що кожній особі <...> має бути забезпечена реальна можливість отримувати правову допомогу для захисту від можливого порушення права не давати показань або пояснень щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, які можуть бути використані у кримінальному процесі для доведення обвинувачення зазначених осіб. Такий висновок підтверджує і практика ЄСПЛ: у рішеннях «Яременко проти України», «Луценко проти України» та «Шабельник проти України» суд визнав, що використання показань осіб, які вони давали як свідки без участі адвоката чи іншого фахівця в галузі права, для доведення вини у скоєнні злочину ними (свідками) або їхніми співучасниками є порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції» [9, с. 62].

Проведений нами аналіз показав, що всього станом на 1 липня 2020 року було здійснено 76 посилань на рішення ЄСПЛ у справах проти України (з них у рішеннях КСУ – 56, в Окремих думках суддів КСУ – 20). Проте фактично було згадано 52 такі справи, адже на деякі суддівський корпус КСУ посилався не раз.

Найбільш згадуваними, так би мовити, «популярними» серед суддів КСУ були такі п'ять справ, як «Новік проти України», «Солдатенко проти України», «Олександр Волков проти України», «Єлоєв проти України», «Шмалько проти України» – по 4 посилання на кожну з них.

Далі йдуть два рішення у справах – «Гарькавий проти України» та «Свято-Михайлівська Парафія проти України» – по 3 посилання.

П'ять рішень у справах – «Микола Кучеренко проти України»,

«Сокурєнко і Стригун проти України», «Шабельник проти України», «Харченко проти України», «Яременко проти України» – мають по 2 посилання.

Нарешті, сорок рішень у справах щодо України згадувалися поки що лише одного разу².

Водночас зауважимо, що безперечним «рекордсменом» за кількістю посилань на розглядувану категорію справ (аж 11!) є Рішення КСУ від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018 [10, с. 64].

Почесне друге місце за вказаним показником посідає Рішення КСУ від 11 жовтня 2018 року № 7-р/2018 [11, с. 100] – 6 рішень (у справах «Заїченко проти України (№ 2)», «Пантелеєнко проти України» (Panteleyenko v. Ukraine), «Суриков проти України», «Шалімов проти України», «Котій проти України», «Зосимов проти України»). На таку ж кількість справ посилається й суддя КСУ М. Маркуш в Окремій думці стосовно Рішення КСУ у справі про строки адміністративного затримання [12] («Гарькавий проти України», «Єлоєв проти України», «Микола Кучеренко проти України», «Доронін проти України», «Новік проти України», «Солдатенко проти України»).

Нарешті, третє місце на нашому п'єдесталі (по 4 справи) поділяють два рішення органу конституційної юстиції – 1) від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 («Єлоєв

проти України», «Новік проти України», «Солдатенко проти України», «Микола Кучеренко проти України») [13, с. 25] та 2) від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017 («Харченко проти України», «Єлоєв проти України», «Ігнатов проти України», «Агрокомплекс проти України») [14, с. 126].

Видається, що така увага суддів КСУ до справ, розглянутих ЄСПЛ, саме проти України, є цілком зрозумілою і логічною. Досить зазначити, що «досі існують певні питання щодо розуміння правового статусу практики ЄСПЛ у вітчизняній правовій системі, мають місце й різні підходи щодо застосування того чи іншого рішення ЄСПЛ. Зокрема, з одного боку, існує правова позиція, що оскільки відповідно до ч. 1 ст. 46 Конвенції високі Договірні Сторони зобов'язались виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами, прецедентний характер мають тільки рішення, у яких Україна була стороною процесу. З іншого боку, існує правова позиція, що всі рішення ЄСПЛ є джерелом права» [15]. Зрозуміло, що стосовно справ проти України таких сумнівів немає і бути не може.

III. За статтями Конвенції (видами людських прав)

Проведений нами кількісний аналіз показує, що найчастіше у практиці КСУ здійснювалося посилання на:

статтю 6 Конвенції «Право на справедливий суд» – **36** посилань

² «Агрокомплекс проти України», «Алексахін проти України», «Белоусов проти України», «Volokhy v. Ukraine» («Волохи проти України»), «Великода проти України», «Гаважук проти України», «Гурепка проти України», «Давидов та інші проти України», «“Дія 97” проти України», «Доронін проти України», «Заїченко проти України (№ 2)», «Зосимов проти України», «Ігнатов проти України», «Карабет та інші проти України», «Кац та інші проти України», «Корнев і Карпенко проти України», «Корнійчук проти України», «Котій проти України», «Кучерук проти України», «Лопатін і Медведський проти України», «Луценко проти України», «Михалкова та інші проти України», «Наталія Михайленко проти України», «Пантелеєнко проти України», «Пічкур проти України», «Плахтєєв та Плахтєєва проти України», «Пономарьов проти України», «Рисовський проти України», «Салахов та Іслямова проти України», «Sergey Shevchenko v. Ukraine» («Сергій Шевченко проти України»), «Суриков проти України», «Суханов та Ільченко проти України», «Тєслєнко проти України», «Ткачов проти України», «Трегубенко проти України» «Фельдман проти України (№ 2)», «Fuklev v. Ukraine» («Фуклев проти України»), «Хайредінов проти України», «Шалімов проти України», «Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine» («Юрій Миколайович Іванов проти України»)

(25 – у рішеннях та 11 – в окремих думках суддів);

статтю 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» – 10 посилань (8 – у рішеннях, 2 – в окремих думках);

статтю 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту» – 9 посилань (5 рішень, 4 окремі думки);

статтю 1 «Захист власності» Першого протоколу до Конвенції – 7 посилань (5 рішень, 2 окремі думки);

статтю 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя» – 4 посилання (4 рішення);

статтю 11 «Свобода зібрань та об'єднання» – 4 посилання (3 рішення, 1 окрема думка);

протокол № 12 до Конвенції – 4 посилання (4 рішення);

статтю 10 «Свобода вираження поглядів» – 3 посилання (2 рішення, 1 Окрема думка);

статтю 14 «Заборона дискримінації» – 3 посилання (3 рішення);

статтю 2 «Свобода пересування» Протоколу № 4 – 3 посилання (3 рішення);

статтю 1 «Зобов'язання поважати права людини» – 2 посилання (2 рішення);

статтю 2 «Право на життя» – 2 посилання (1 рішення, 1 окрема думка);

статтю 3 «Заборона катування» – 2 посилання (1 рішення, 1 окрема думка);

статтю 7 «Жодного покарання без закону» – 2 посилання (2 рішення);

статтю 9 «Свобода думки, совісті і релігії» – 2 посилання (1 рішення, 1 окрема думка);

статтю 3 «Право на вільні вибори» Першого протоколу – 2 посилання (1 рішення, 1 окрема думка);

статтю 1 «Зобов'язання поважати права людини» – 2 посилання (2 рішення);

статтю 2 «Право на оскарження в кримінальних справах» Протоколу № 7 – 1 посилання (1 рішення);

статтю 16 «Обмеження політичної діяльності іноземців» – 1 посилання (1 рішення);

статтю 18 «Межі застосування обмежень прав» – 1 посилання (1 рішення);

статтю 32 «Юрисдикція Суду» – 1 посилання (1 окрема думка).

Усього на конкретні статті Конвенції та протоколів до неї є **99** посилань (з них – **73 рази** у рішеннях (так висловитися коректніше, адже в деяких рішеннях було посилання на кілька статей) та **26 КСУ** – в окремих думках суддів КСУ). З огляду на зазначене вище варто погодитися з першою частиною твердження харківської дослідниці С. Серьогіної: «Широке застосування Європейської конвенції та прецедентного права ЄСПЛ загалом є позитивною рисою функціонування КСУ» [16, с. 42]. А ось для того, щоб перевірити підставність другої частини – «проте якість та юридична техніка такого використання ще далекі від оптимальних» [16, с. 42] – видається необхідним продовжити наш аналіз за значно складнішим (порівняно з попередніми) критерієм.

IV. За характером (формою) використання Конвенції та практики ЄСПЛ

С. Серьогіна у процесі аналізу рішень, ухвалених КСУ, у мотивувальній частині яких міститься посилання на Конвенцію чи рішення ЄСПЛ, вирізняє *три основні способи залучення європейських стандартів* під час обґрунтування правових позицій вітчизняного органу конституційної юрисдикції: «Перший спосіб... полягає в тому, що КСУ лише побіжно згадує про наявність певних європейських стандартів із питання, що є предметом спору, не конкретизуючи їх. <...> сутність *другого* <...> в тому, що КСУ на обґрунтування своєї позиції наводить конкретні статті Конвенції та перелік найбільш відомих справ, у яких міститься принципова позиція



Європейського суду з цього питання. <...> *третій* спосіб залучення міжнародно-правових документів до рішень КСУ <...> умовно можна назвати казуїстично-сенсуальним. Його сутність полягає у зверненні не тільки до конкретної статті міжнародного договору чи конкретного рішення міжнародної судової інстанції, а й до його істинного, розгорнутого змісту» [16, с. 43].

Видається, що оцінка С. Серьогіною звернення КСУ до практики ЄСПЛ як «*змістовного, точного і юридично виваженого*» [16, с. 43], зокрема, у справі про заощадження є дещо завищеною. Гадаємо, само собою цитування КСУ одного із рішень ЄСПЛ (без доведення його належної релевантності [17], до того ж ігноруючи інші рішення Страсбурзького суду, на чому наголошувалося в Окремій думці судді КСУ П. Євграфова [18]), не дає підстав співати дифірамби органу конституційної юстиції.

Вважаємо, що питання щодо релевантного/нерелевантного використання рішень ЄСПЛ в практиці КСУ з огляду на його надзвичайно високий рівень наукової складності заслуговує на окреме ґрунтовне дослідження. Отже, зараз обмежмося представленням власного варіанта класифікації рішень органу конституційної юстиції за характером (формою) використання Конвенції та практики Страсбурзького суду.

Згадка Конвенції (без зазначення конкретної статті) – 3 посилення (2 рази – у рішеннях КСУ, 1 – в окремій думці судді КСУ).

Згадка Конвенції або/та протоколу (із посиленням на конкретну статтю) – 23 посилення (20 – у рішеннях, 3 – в окремих думках).

Згадка практики ЄСПЛ (без зазначення конкретної справи) – 7 посилень (у 7 окремих думках).

Згадка практики ЄСПЛ (із зазначення конкретної справи та викладом

правової позиції) – 18 посилень (9 – у рішеннях, 9 – в окремих думках).

Згадка Конвенції (без посилення на конкретну статтю) та практики ЄСПЛ (без зазначення конкретної справи) – 7 посилень (3 – у рішеннях, 4 – в окремих думках).

Згадка Конвенції (без посилення на конкретну статтю) та практики ЄСПЛ (із зазначення конкретної справи та викладом правової позиції) – 7 посилень (3 – у рішеннях, 4 – в окремих думках).

Згадка Конвенції (із посиленням на конкретну статтю) та практики ЄСПЛ (без зазначення конкретної справи) – 3 посилення (1 в рішенні, 2 – в окремих думках).

Згадка Конвенції (із посиленням на конкретну статтю) та практики ЄСПЛ (із зазначенням конкретної справи) – 1 посилення (1 окрема думка судді КСУ).

Згадка Конвенції (із посиленням на конкретну статтю) та практики ЄСПЛ (із зазначення конкретної справи та викладом правової позиції) – 47 посилень (33 – у рішеннях, 14 – в окремих думках).

Висновки. Проведений статистичний аналіз показав, що за всю історію функціонування КСУ майже в кожному *п'ятому* з його рішень (72 з 376)³ наведено посилення на Конвенцію та/або практику ЄСПЛ (якщо врахувати окремі думки суддів КСУ, то загальна частка таких посилень становитиме вже 31,11 % (!)).

По-друге, можна стверджувати, що вітчизняним органом конституційної юрисдикції було здійснено 76 посилень на рішення ЄСПЛ у справах за заявами, поданими проти України (з них у рішеннях КСУ – 56, в окремих думках суддів КСУ – 20). Водночас було згадано рішення у 52 різних справах, адже на деякі рішення суддівський корпус

³ Станом на 1 липня 2020 року.

посилався декілька разів. Водночас зауважимо, що сьогодні безперечним «рекордсменом» за кількістю посилань (11 (!)) на відповідну практику ЄСПЛ стало Рішення КСУ від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018.

По-третє, на конкретні статті Конвенції та протоколів до неї у практиці КСУ є загалом **99** посилань (з них – **73 рази** у рішеннях КСУ (у деяких рішеннях було посилання на кілька статей Конвенції) та **26 разів** – в окремих думках суддів КСУ). Проведений аналіз показує, що найчастіше у практиці КСУ здійснювалося посилання на статтю 6 Конвенції: **36** посилань (**25** – у рішеннях та **11** – в окремих думках суддів КСУ),

По-четверте, треба констатувати, що в переважній більшості випадків застосування у своїй діяльності Конвенції та практики ЄСПЛ як аргументів для мотивування власних рішень КСУ використовує найбільш повну і, так би мовити, найбільш досконалу (принаймні з *формального* погляду)

форму – посилання на конкретну статтю Конвенції та на конкретне рішення ЄСПЛ із викладом правової позиції: нині існує 47 таких посилань: 33 – у рішеннях, 14 – в окремих думках.

Водночас надалі, безумовно, потребує окремої прискіпливої уваги не тільки формальний, а й змістовий аспект використання Конвенції і практики ЄСПЛ в актах КСУ та окремих думках суддів КСУ. Саме такий аналіз дасть змогу виявити, так би мовити, «якість» звернення до згаданих міжнародних джерел і релевантність посилань на них.

Нарешті, як відомо, у мотивувальній частині своїх рішень вітчизняний орган конституційної юстиції використовує як додаткову аргументацію також і широкий спектр інших міжнародно-правових актів і рішень інших міжнародних та зарубіжних судових інституцій. Цей аспект практики КСУ, вочевидь, теж заслуговує на те, щоб стати предметом наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України від 15 березня 2016 року № 1-рп/2016 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке містить у статті 155 Конституції України. *Офіційний вісник України*. 2016. № 28. С. 289. Ст. 1137.
2. Саакашвілі пропонує скасувати Конституційний Суд України. URL: https://24tv.ua/saakashvili-hoche-skasuvati-konstitutsiynyi-sud-novini-ukrayini_n1368499
3. Федір Веніславський пояснив, чому складно буде ліквідувати Конституційний Суд України. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/172567-fedir-venislavskiy-rozjasniv-chomu-skladno-bude-likviduvati-konstitutsiynyi-sud-ukrayini>
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 9. Ст. 50.
6. Панкевич О. Колективні людські права: деякі філософсько-правові та загально-теоретичні аспекти (до ювілею Загальної декларації прав людини). *Право України*. 2018. № 9. С. 124–139.
7. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020 у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213-VIII. *Офіційний вісник України*. 2020. № 55. Т. 2. С. 1030. Ст. 1729.



8. Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

9. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу). *Офіційний вісник України*. 2009. № 79. С. 62. Ст. 2694.

10. Рішення Конституційного Суду України від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України. *Офіційний вісник України*. 2018. № 41. С. 64. Ст. 1459.

11. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2018 року № 7-р/2018 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України. *Офіційний вісник України*. 2018. № 90. С. 100. Ст. 2992.

12. Окрема думка судді Конституційного Суду України Маркуш М.А. стосовно Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» (справа про строки адміністративного затримання). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-11#Text>.

13. Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію». *Офіційний вісник України*. 2010. № 52. С. 25. Ст. 1746.

14. Рішення Конституційного Суду України від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України. *Офіційний вісник України*. 2017. № 98. С. 126. Ст. 3001.

15. Монаєнко А., Смирнова К. Застосування практики ЄСПЛ та суду ЄС на прикладі адміністративного судочинства. *Юридична газета online*. 28 квітня 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zastosuvannya-praktiki-espl-ta-sudu-es-na-prikladi-administrativnogo-sudochinstva.html>.

16. Серьогіна С. Використання практики Європейського суду з прав людини як перспективний напрям оптимізації конституційного судочинства. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 41–46.

17. Бабанли Р., Пушкар П. До питання про (не)релевантне застосування практики Європейського суду з прав людини: практичні поради. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/140972-do-pitannya-pro-ne-relevantne-zastosuvannya-praktiki-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-praktichni-poradi>.

18. Окрема думка судді Конституційного Суду України Євграфова П.Б. стосовно Рішення Конституційного Суду України від 10 жовтня 2001 року № 13-рп/2001 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 7, 8 Закону України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», за конституційним зверненням Воробйова В.Ю., Лосева С.В. та інших громадян щодо офіційного тлумачення положень статей 22, 41, 64 Конституції України (справа про заощадження громадян). URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/visnyk_5_2001.pdf.

Панкевич О. З. Застосування Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод і практики Страсбурзького суду в конституційному судочинстві України (спроба статистичного аналізу)

Стаття присвячена статистичному аналізу динаміки і тенденцій використання європейських стандартів людських прав у конституційному судочинстві України. Особлива увага приділена видам використовуваних стандартів і ступеню деталізації посилань на них у практиці Конституційного Суду України.

Проведений аналіз показав, що за всю історію функціонування Конституційного Суду України (станом на 1 липня 2020 р.) майже в кожному п'ятому з його рішень (72 з 376) наведено посилання на Конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод та/або практику Європейського суду з прав людини (якщо врахувати окремі думки суддів Конституційного Суду України, то загальна частка таких посилань становитиме вже 31,11 %).

Здійснено класифікацію рішень вітчизняного органу конституційної юрисдикції, у яких містяться посилання на Конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод і практику Європейського суду з прав людини. Зокрема, представлено авторський варіант класифікації таких рішень за характером (формою) використання Конвенції та практики Страсбурзького суду. Наголошено, що здебільшого застосування у своїй діяльності згаданих міжнародних джерел як аргументів для мотивування власних рішень Конституційний Суд України використовує найбільш повну і, так би мовити, найбільш досконалу (принаймні з *формального* погляду) форму – посилання на конкретну статтю Конвенції та на конкретне рішення Європейського суду з прав людини з викладом правової позиції: на сьогодні існує 47 таких посилань: 33 – у рішеннях, 14 – в окремих думках суддів Конституційного Суду України.

Надалі, безумовно, потребує окремої прискіпливої уваги не тільки формальний, а й змістовий аспект використання Конвенції і практики Страсбурзького суду в актах Конституційного Суду України. Саме такий аналіз дасть змогу виявити «якість» звернення до згаданих міжнародних джерел і релевантність посилань на них.

Ключові слова: європейські стандарти людських прав, Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод, Європейський суд із прав людини, статистичний аналіз, класифікація рішень Конституційного Суду України.

Панкевич О. З. Применение Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод и практики Страсбургского суда в конституционном судопроизводстве Украины (попытка статистического анализа)

Статья посвящена статистическому анализу динамики и тенденций использования европейских стандартов человеческих прав в конституционном судопроизводстве Украины. Особое внимание уделено видам используемых стандартов и степени детализации ссылок на них в практике Конституционного Суда Украины.

Проведенный анализ показал, что за всю историю функционирования Конституционного Суда Украины (по состоянию на 01.07.2020) почти в каждом пятом из его решений (72 из 376) приведены ссылки на Конвенцию о защите прав человека и основных свобод и / или практику Европейского суда по правам человека (если учесть особые мнения судей Конституционного Суда Украины, то общая доля таких ссылок составит уже 31.11 %).

Осуществлена классификация решений отечественного органа конституционной юрисдикции, в которых содержатся ссылки на Конвенцию о защите прав человека и основных свобод и практику Европейского суда по правам человека. В частности представлен авторский вариант классификации таких решений по характеру (форме) использования Конвенции и практики Страсбургского суда. Отмечено, что в подавляющем большинстве случаев применения в своей деятельности упомянутых международных источников в качестве аргументов для мотивирования своих решений Конституционный Суд Украины использует наиболее полную и, так сказать, наиболее совершенную



(по крайней мере, с *формальной* точки зрения) форму – ссылку на конкретную статью Конвенции и на конкретное решение Европейского суда по правам человека с изложением правовой позиции: на сегодня существует 47 таких ссылок: 33 – в решениях, 14 – в отдельных мнениях судей Конституционного Суда Украины.

В дальнейшем, безусловно, требует отдельного пристального внимания не только формальный, но и содержательный аспект использования Конвенции и практики Страсбургского суда в актах Конституционного Суда Украины. Именно такой анализ позволит выявить «качество» обращения к упомянутым международным источникам и релевантность ссылок на них.

Ключевые слова: европейские стандарты человеческих прав, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Европейский суд по правам человека, статистический анализ, классификация решений Конституционного Суда Украины.

Pankevych O. Application of the European Convention on Human Rights and the Practice of the Strasbourg Court in the constitutional proceedings of Ukraine (statistical analysis attempt)

The article is devoted to the statistical analysis of the dynamics and trends of the use of European human rights standards in the constitutional justice of Ukraine. Particular attention is paid to the types of standards, which are used and the degree of detailing of references to them in the practice of the Constitutional Court of Ukraine.

The analysis showed that for the entire history of the Constitutional Court of Ukraine (as of 01.07.2020) almost every fifth of its decisions (72 out of 376) refers to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and / or to the case law of the European Court of human rights (if we take into account some opinions of judges of the Constitutional Court of Ukraine, the total share of such references will be 31.11 %).

It was made the classification of decisions of the domestic body of constitutional jurisdiction, which contain references to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the case law of the European Court of Human Rights. In particular, the author's version of the classification of such decisions by the nature (form) of use of the Convention and the practice of the Strasbourg Court is presented. It is emphasized that in the vast majority of cases the use of these international sources as arguments to motivate their own decisions, the Constitutional Court of Ukraine uses the most complete and, so to speak, the most perfect (at least from a formal point of view) form – reference to a specific article of the Convention and to a specific decision of the European Court of Human Rights outlining the legal position: today there are 47 such references: 33 – in decisions, 14 – in separate opinions of judges of the Constitutional Court of Ukraine.

In the future, not only the formal but also the substantive aspect of the use of the Convention and the practice of the Strasbourg Court in the acts of the Constitutional Court of Ukraine certainly needs special attention. Right this analysis will allow to reveal the “quality” of the reference to these international sources and the relevance of references to them.

Key words: European human rights standards, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, statistical analysis, classification of decisions of the Constitutional Court of Ukraine.